

Žemaitė

MARTI

ir kiti apsakymai

Žemaitė

MARTI

Apsakymai

– Nieko neveiksi, matušėle, reik leisti Jonukui vesti, tegul ieško mergos su gera dalia... apsimokėsim šiek tiek skolas... Negali niekur nė nosies iškišti, labiausiai karčemoje, kai apstos, vienas – palūkų, kitas šieno, pasėlio; kitas vėl kaip velnias prisipyręs kamantinės: „kuomet atiduosi? kuomet atiduosi?“, rodos, kad nieko daugiau nė šnekėti nebemoka.

– Užtai ko valkiojies po karčemas? – prikišo pati.

– Kažin kaip nenorėtumei eiti, bet kai apstos mieste, tai nemitęs turi vestis puskvortės. Bepigu dar, kad to užtektų. Tas prie to, tas prie to, beveizint* į kelis butelius įvarę, o kai pasigers – tikri velniai: įmanytų mane suplėšyti už tas bieso skolas... Atiduosiu gyvenimą, tesižino vaikas, tegul mokėsis, niekur nebesikišiu.

– Kaipgis kaipgis, to betrūko! Atiduok viską, paskui vaikas bevedžios mus už čiupros! Aš neduosiu, neužleisiu, kol tik gyva! – šaukė pati, kaskart didžiau įniršdama. – Nepaduosiu samčio, nenoriu ponios ant savo galvos, aš nemeilysiu kąsnio iš marčios rankų, to nebus, neprašau!

– Na na na, tarškėk netarškėjusi kaip žydo ratai! Gyvenk, gyvenk! nepaduok, o kai ištaksuos skolininkai, bus

* Beveizint – beregint. Veizėti – žiūrėti. (Red.)

tau šmikšt per dantis. Bene tau marti sprandą nusuks?
Nelaidyk liežuvio – ir bus gerai.

– Dėl mano liežuvio išsiteks marti, – atšovė pati, – bet tau tai užruks, nebeturėsi iš ko sprogti. Kas padarė tas skolas? Mažne visą gyvenimą pravarei per gerklę! Ar negalėtumei dar gyventi dorai elgdamos? Maušas, be-
rods, prakuto, bet tu nusmukai... Pagaliau marčią užsi-
sodinsi ant sprando, palauk, išmanysi tu!..

– Tylėk, na! – sušuko vyras. – Tuoju gauni į snukį! Kaip sakau, taip ir bus. Jonukas ves, gaus paspirtį ir ga-
lėsime gyventi.

– Nebent taip, tai priduosiu, – tarė motina. – Aš šei-
mininkausiu, o marti tegul sau būna ant šalies, parsineš
sau duonos.

– Liepsiu Jonukui pasiprašyti Mataušą į piršlius, –
šnekėjo tėvas, – ir tegul eina pas Driežo Katrę; nors ne-
labai aiški, bet pinigai kaip jei rankoje. Duoda keturis
šimtus ir dalis nemaža, o gyvenimas nors ir apleistas, bet
žemė gera. Nečiaudės Driežas, ogi ir Jonukas ar ne vy-
ras... ir iš stuomens, ir iš liemens, patiks mergai.

– Taigi taigi! Ką gi beišsiskyręs – tą pajuodėlę, didno-
sę, pataikūnę, valiūkę! – pakilo šaukti pati. – Išlepinta, iš-
pustyta, išsirėdžiusi, tratanti, muslinuota, krakmoluota, ir
eis pastyrusi kaip pūslė. Negana į bažnyčią išsikvarkliuos,
bet ir po namus išsipuošusi kaip pana. Eis šieno grėbti –
kiklikėlis baltas, skepetėlė, prikyštėlė išdailinta su prosu.
Ar ta kurią dieną bus šeimininkė? Visa iškyla, kad išeina

su grėbleliu, o po namus, sako, nepasiima nė kokio darbo, tik šlavinėtis, plovinėtis, tai įsės į stakles, tai siuvinėli nusitvers, vis niekniekus, o sunkauso darbo nė jokio. Tfu! tokios lengvadarbės neprašau! Man nereik cackų pacackų! Man reik tokios purvabridės, kaip ir aš pati!

– Na, motin, ką tu čia pliauški? Kas gi tuos darbus nudirba? Juk Driežas kitos mergos nesamdo, Katrikė viena tėra; tėvas toks šnerkslys, spaudžia prie darbo kaip pašėlęs.

– Ką čia man ginčiji, lygu aš nežinau. Mergos darbas darbui nelygu. Žiūrėk, pas juos ir namuose iššlavinėta, išdulkinta, tiek po vidų, tiek kiemelyje niekur šapelio, niekur sąšlavėlės, lovos pataisytos, baltitėlės. Tokia pataikūnė kaip Katrikė tam ir gaišta. Motina dėta, leisčiau aš jai cackytis! Jau kad duočiau, pasiimtų ji darbą! Tėvas to nežiūri, pinigų tik kala ir kala; apkrovęs šimtais tą savo pajuodėlę, iškiš kam nors, apmaus dorą vaikį.

– Nė kokio apmovimo čia nebus, – tarė tėvas. – Kad pinigų duos, nėra ko žiūrėti į mergą; iš kaktos sviesto netepsi, by tik šimtus paskleis, kito nieko nereik.

– Argi tu negalėtumei šimtus sklaidyti ir be marčios? Juk tavo gyvenimas vertesnis už Driežą, o plikas esi kaip šuo per tą prakeiktą smarvę!

– Bene aš iš tavo kišenės geriu! – sušuko vyras. – Kas tau darbo, aš ne tavo geriu. Mano žemė, mano gyvenimas, mano viskas, turiu valią; galiu vienas viską prageriti. Ką tu man padarysi? Juo tu plepėsi ir gyniosi – juo

pešėliau gersiu; žinok, jog tavo lojimas nieko nepadės, verčiau tylėk, jei nenori gauti į snukį!

– Tiek tu ir težinai: „į snukį, į dantis!“ Dėl to, kad aš tiesą pasakau, netinka tau klausytis. Jeigut Jonukas taip tegyvens ir tiek pačios teklausys, verčiau kiaules dar tepagano keletą metų, neko turi vesti.

– Ko gi dar bereikią – pačios klausyti! Tai jau to ir nebus. Paskutinis veršis būtų klausydamas. Bene moteriškė turi tiek proto, kad galėtų vyrą valdyti? Jeigut pradeda vepėti, drožk su kumščiu į dantis, kad apsilaižytų!..

Pati tratėdama išlėkė pro duris. Įkandin įslinko į vidų minėtasis Jonukas, vienturtis Vingių sūnus, anot tėvo betariant, „berods, vyras ir iš stuomens, ir iš liemens!“ Stambus, aukštas, plačiausių pečių, storo pilvo, per didumą truputį sukumpęs, rankos smalniuotos kaip balžienai, kojos kreivos kaip ritmušai, burna kaip sėtuvė, nosis kaip už trečioką agurkas, akys užgriuvusios kaip kurmio, galva didžiausia, pasišiaušusi pilkais plaukais ir nulinkusi į priešakį, įremta liemenyje ant storo sprando; kakta aukštyr atversta ir kepurė ant šalies užvožta, lūpa apatinė atkritusi rodė stambius pageltusius dantis ir tankiai leido seilėms nudrikti. Švarkas milinis, nelabai aiškus, suglamžuotas, rukšlėtas, šapais ir šiaudais apkibęs. Marškiniai ir apatininkės džiaugėsi baltais vadinami, stori, juodai sudėvėti, šunies neperkandami, turbūt pernai skalbti; kojas purvinas įsispyręs basnirčia į klumpes. Perėjęs per aslą, pasiražė, pažiovavo, pažvelgė dar į mažą

veidrodelį, atsisėdo ant suolo trobos gale, ėmė pypkę krapštinėti ir tabako po kišenės graibytis.

– Kame buvai? – paklausė tėvas.

– Miegojau; kai atsiguliau po pusryčio, lig šiol pūčiau į akį, au! – žiovavo.

– Ar suveizėjai arklius?

– Taigi taigi kaipgis! Man arkliai nerūpi šventą dieną... taigi, tata, pats ką dirbsi nesuveizėjęs?

– Bene kur nupuls arkliai, – pamojo tėvas su ranka, – o dubos pečių bene užkišai?

– Taigi taigi kaipgis, vis mat man! Ogi pats kame buvai ligi šiol neužkišęs?

– Ne bėda, išdžius rugiai rytojui, – mostelėjo tėvas.

– Garbė Dievui, ir tas iškirmėjęs bent sykį! – stebėjosi motina įėjusi. – Žmonės po visam kada jau parėjo, o tu dar be pietų; per tą savo miegą gausi ir išalkti.

– Taigi taigi kaipgis, stebėkis, nematei pažadinti!

– Kaip jau gali tave prižadinti? Ar aš nešaukiau, bet įsikirmės kaip paršas – nors patriūbočių prie ausų statyk, nė tas dar neprikeltų laiku. Kaip sluogtis, bjaurybė! Ir akys užgriuvo; į amžiną tinginį pavirtai, pasileidęs ant miego, artai pridera tokiam jaunam? Būtumei verčiau į bažnyčią nuėjęs, arba po visam kur į uogas, kaip svieto vaikiukai antai linksminasi, o tu rūgsti kaip kišielius.

– Taigi taigi kaipgis! Negirdėjau dar aš tavo pamokslų? – atšovė sūnelis.

– Gerai vaikas ir sako, – juokėsi tėvas: – ne pamokslus tauzyk, tik pietus duokš greičiau.

Jonukas paslinko už stalo; paėmęs duonos kepalą iš kertės nuo suolo, atsirikė porą storiausių riekių; motina įnešė rūgusio pieno bliūdą kaip ežerą, įvertė saują stambios druskos. Sūnus žvalgėsi šaukšto. Žiūrėjo stalčių, ant lango, ant žemės; pamatęs po suolu, pakėlė, nubraukęs žemes su pirštais, įdėjo į bliūdą. Kąsdamas duoną dideliais kąsniais, išrūgotą pieną ėmė srėbti, net didžiosios jo ausys linkčiojo. Tėvas, pypkę rūkydamas, vėlėk prašneko:

– Jonuk, ar tu vesk, ar ko!.. Pasiieškok turtingos mergos, be neapsimokėsiu skolų, negali nė atsikratyti tais velniais skolininkais.

– Taigi taigi kaipgis! Kas apsiskolijo, o aš turiu mokėtis, o dar parodyk, prie kurios mergos pritvinko tų pinigų?

– Tik sukis vikriai, o aš tau pasakysiu, kame gausi: pirškis pas Driežo dukterį, pamatysi, kiek šimtų tau paklos.

– Taigi taigi kaipgis! Pats galėtumei imti Katrę, tokia juoda, ir akys kaip vabolės, o prie to dar ir sena, už mane šmotą vyresnė.

Išgirdusi motina Jonuko kalbą, labai prasidžiugo.

– Mat ar ne mano viršus? Sakiau, jog ne Jonukui Katrė, kaip žydelka ar čigonė, kaip biesas žino kas. Paseno, o nenutekėjo, tai jau žinok, jog nėra dora; neimk, nereikia tokios! Ar doresnių mergų nėra sviete?

– Jonuk, tu neklausyk motinos, ji meluoja, paprastusi niekus tauzyti! Klausyk tik manęs, kaip aš liepsiu, taip turi daryti, o jei ne – išginsiu abudu su motina: žemę išduosiu, kol skolas apsimokėsiu, o judu eikite sau, kur jums patinka.

– Taigi taigi kaipgis! Pats galėsi eiti, kirsdamas šunims per blakstienas, o aš žemės neišsižadėsiu...

– Berods, tu rendą paėmęs pataikintumei prasprogti, o skola skola paliktų. Neleisiu žemės užduoti, kad tu nesulauktumei! Mat vienas nori viską apžergti, kur mano viso amžiaus sveikata padėta. Užduok, jei nori, pabandyk, o aš nieko svetimo neįleisiu į savo butą.

– Mauči! – sušuko tėvas. – Kaip matai, gauni į snukį! Didelė čia ponია prisakinėti... o kiaulių šerti! Kaip aš noriu, taip turi būti. Atsigręžęs į sūnų, tęsė toliau:

– Pamylėk Mataušą, veskis pas Driežą ir tikit, netęskitės, o kai paduosite užsakus, anie ateis į ūkvaizius, tada su dalia sutiksime.

– Taigi taigi kaipgis! O kad, sako, Katrė nenori tekėti?

– Kas tas do per nenoras, bene jos bus valia? By tik tėvui tiks, duos dalį ir neveizės noro, varyte nuvarys.

Kaip tėvas liepė, taip ir įvyko. Jonukas su Mataušu atsilankė pas Driežą. Piršlys, Jonuko pamylėtas, šnekėjo ir derėjosi už jį; geras jo liežuvėlis apmetė ir ataudė, o įgirti ar įkalbėti taip mokėjo, jog Driežas tik seilę rijo, tik rijo. Jaunasis ražėsi ir žiovavo, bet netruko sutikti.

Katrė verkė, kaip lietus lijo. Motina tramdė ją geruoju, o tėvas subaudė aštriai: jeigut gerai rengiama ožiuiosis ir neklausys, išginsias nuo savęs ir ničnieko neduosias.

Driežas ūkvaiziuose pas Vingį rado apleistus ir apgriuvusius visus pašalius, vienok tiko ir dalies dar pridėjo, kiek buvo piršliui žadėjęs. Sako:

– Žemė gera, pievos kaip avį kirpk, daržai geriausieji, su trobesiais – bepigu, sukibę visi naujus pastatysime. Nuolanka maža, dalies nereiks niekam duoti, niekas karvelės neišves veltui. Katrelę pasodinsiu kaip vištelę ant kiaušinių.

Šalininkai – vieni Katrę peikė, kiti Jonuką, arba tėvais baugino, o kiti tik pečius traukė.

Kol užsakai išėjo, per tris savaites Katrė, kur tikėjo, per ašaras sau tako nematė. Jonukas jai dideliai netiko. Motina, nors jos gailėjosi, bet prieštarauti vyrui neturėjo valios, o tėvas nė klausytis nesiklausė; šnekėjo tik apie Jonuko žemę, gerą vietą, įkalbinėjo, jog gyvens gerai, pralobs, pasitaisyti ir jisai padėsias, o prie vyro pripras; yra sakoma – miegalį pažadinsi, tinginį paraginsi; Jonukas jaunas tebėra, pamils tave ir klausys, kaip liepsi...

* * *

Besitaisant, besibrūzdant kaip ratas išrietėjo tos kelios savaitės. Katrė jau po šliūbo parvažiavo su vyru pas tėvus, į jo namus. Parniūkė atsilikęs kraitvežys, nes jo vežimas taip buvo sunkus, net apsiputoję arkliai vos tik

pavilko. Dvi šėpos, dvi skrynios, kaip tik akmenų, ritynių prikrautos, o tų ryšių, patalynių, drabužių be galo! Nešė vestuvininkai iš vežimo, vilko į sukrypusią, sulūžusiomis durimis klėtį.

Kieme taškėsi, braidė ligi kelių po purvyną. Katrei kailis kratėsi, bet galvoje greit sumojo, jog čia reikia nustumdyti pakalniui mėšlus į laidarį, porą vežimų žvyro papilti, takus akmenėliais išdėlioti, ir bus mažne kaip pas tėtų, tik tvoros sulūžėjusios be galo.

Vedėsi vyras Katrę į vidų, tėvai su vestuvininkais ir muzikantais išėjo į prieangį marčios pasitikti.

Katrė puolė tėvams po kojų, bučiavo rankas, paskui davė katram po ilgą stuomenį plonitelės drobės. Motina susodino jaunuosius užstalėje, padėjo vaišes ir ragino gerti; žiūrėdama į juos, džiaugėsi ir stebėjosi:

– Kas galėjo tikėtis, jog Katrelė paliks mano marti! Kai mano Jonuką vežė krikštyti, ji vartus atkėlė, jau prakutusi buvo piemenėlė. Ką padarysi, turbūt tokia Dievo valia. Apdovanojai, dėkui, mus gausiai; drobelė taip plona, čia audėjo austa, pažįstu tikrai.

Katrė prarijo pirmą gurkšnį vaišių, užtaisytų kaip karčiaisiais pipirais žodžiais naujosios motinos.

Tėvas girtitelys, nosim pamėlynavusia, šurmuliavo po aslą, tankiai, kumščius sugniauždamas, išparpusiu balsu švarkštė: „Kaip aš liepsiu, taip turi būti!“ Paskui, užslinkęs už stalo iš antros pusės, prisisėdo prie marčios. Užsirūkęs smirdančią pypkę, prisilindęs artiteliai marmėjo:

– Mano žemė aukso, mano gyvenimas visu kuo pertekęs; kaip inkstas taukuose vartysies, būsi paėdusi, tik manęs klausyk. Maža pasogėlė tavo, menka dalelė! Jonukas būtų ir daugiau gavęs kitur, nes tai vyras ir iš stuomens, ir iš liemens, kaip iš pieno plaukęs! Kiek jam tave peikė, nieko nepadėjo, turbūt tau tokia gera laimė žadėta. Ant to apmaudo išgerkim arielkos!

Čia, prisipylęs stiklėlį – sveika!

Per smarvę nuo pypkės, degtinės dvokimą Katrė niekur nebesitvėrė. Atsigręžė ant vyro, tas su atkritusia lūpa, išdrikusiomis seilėmis iš tiesų besnaudžia! Katrei šiurpis perėjo per kailį, nusiminė, pamačiusi, kokius draugininkus įgijo ligi grabo lentos. Pažino aiškiai, jog vieną tikrą tėtūšį ir vičvienaitę mylimąją matušėlę teturėjo savo, kurie, nors mylėdami, bet be malonės atidavė ją į tokias atžūlias rankas. Greitai sumojo sau galvoj, jog naujųjų tėvų nepravardžiuos tėtūšiais, bet lenkiškai vadins Papunėlis, Mamunėlė.

Ilgai dar kalino užstalėje jaunuosius. Katrė net apsvaigo nuo dūmų ir tvaiko, o priveikta skaudžiomis motinos užgaulėmis, tėvo žebelkavimu, šalininkų mandagiais žodžiais, iškliuvusi nuo nepriprastų vaisių, vos ne vos tamsoj nusigabeno ligi savo patalynės. Krito skersai lovos, sprogstančią skausmu ir karščiu galvą įkniausė į priegalvį, kuris po menkos valandos sudrėko nuo sraunių jos ašarų. Tolei verkė, kol miegas nuramino pavargusią galvelę.

Neilgai tesiilsėjo, nes vėjo girgždinamos durys neleido miegoti. Atsibudo net sustingusi ir drebanti nuo šalčio. Nespėdama atsikluinėti, kame nakvojanti. Apsičiupinėdama nepriprastoje vietoje, vos tik pataikino uždaryti duris, sugreibusi kažin kokią apklotą, susirangiusi lovoje, kiūtojo ligi aušros. Miegai iš galvos išsiblaškę, akyse mirguliavo visoki paveikslai, vakarykščiai regėti; galvoje lindo įvairios kalbos, naujai girdėtos. Prasiblaiviusi perkratė galvoje visus vakarykščius atsitikimus, atsiminė jau atskirta nuo tėvų, su jų palaiminimu atiduota kitai giminei, kunigo privinčiavota* vyrui ligi grabo lentos...

Atsidūsėjo, persižegnojo, akis pratrynė.

„Be nesapnuoju! O Jėzau, motinėle švenčiausia! Tikra teisybė... bet kur jis? Tai pirma naktis po šliūbo... jo nėra. Čia gaidžiai gieda, jau nebetoli aušra, netrukus muzikantai gali ateiti prikelti. Kaip čia bus? Lova nepataisyta, jaunas pasislėpė, jaunoji iš vakarykščios nenusitaisiusi; turbūt buvo girta... turbūt ir kiti dar tebeigeria, tebešoka... Bet tylu, nieko negirdėti... Ką ta mano matušėlė beveikia? Pirmą naktelę nakvoju svetur... Dabar jau vadinsis mano namais. Kaip čia reiks priprasti? Ką čia reiks veikti?“

Taip mąstė Katrė. Tankiai karštos ašaros smerkėsi į akis, bet, varu jas nurijusi, mąstė sau, jog verkimas nebepadės nieko, reikia nužemintai, kantriai ir tvirtai pasistiprinti prieš naujosios giminės persekiojimus. Jautė tą

* Privinčiavota – apvesdinta, sutuokta. (Red.)

aiškiai: jautėsi dabar niekieno neturinti širdies sau palankios, jautė, jog visi skersomis į ją žiūri, kiekvieną jos žingsnį ir žodį skaudžiai kratinėja.

Bešvintant aušrai, pašoko Katrė, apvalė savo kraitį, pataisė lovą, apsigerbė drabužius; privėrusi klėties duris, ėjo į vidų.

Niekur nė gyvos dvasios nematyti, nė čiūkšt: pats įmygis vestuviniųkų. Užtat gyvuliai, visą valią gavę, šnerkštė po kertes. Veršiai, avys po kiemą pliauskė; kiaulės prieangyje indus, katilus barškino, žvygindamos visas pamazgas išlaistė. Trobos durys iškeltos ir pastatytos kitame pasienyje; turbūt padaužos vestuvininkai tyčiomis tai padarė, norėdami senius sušaldyti. Troboje tėvas, įkypai lovos pavirtęs, knarkė, o šuo greta kaulą graužė; nebeatsiriedamas nuo paršelių, įsikėlė į lovą. Motina, kojas pakišusi po krosnim, galvą ant židinio tarpangyje pasigūmursi dėvimuosius kailiniukus, pelenuose skaniai kaip pūkuose miegojo. Paršeliai, susiglaudę apie apgriuvusį židinį, kriūkinosi, prašydami šeiminiųkės pusryčio, bet ši nieko nejuto. Gaidys, pašokęs ant stalo, kutnojo vištas prie trupinių; šios mušėsi su katėmis apie išvartytus pieninuotus puodelius. Žąselės nedrąšios prie slenksčio gagėjo, galveles kraipydamos, spoksojo į muzikantus, išsitiesusius ant suolų. Kada tie knarkdami suinzgė, žąselės baidydamosi šnypštė. Asloj, mažne kaip jei kieme, purvynas, o prieangyje – ko besakyti, nė išbristi nebegali.

Pamačius tokią tvarką, Katrei šiurpis perėjo per kailį, net plaukai ant galvos sučiuško. Vienok nenuleido rankų: išvarinėjo visus gyvulius, įstatė šiaip taip duris, užkamšė skarmalais išdaužytus stiklus, kad taip vėjas nepūstų, atrinko indus, sustatinėjo į kertes; sugreibusi šluotražį, šiupelį, užniko valytis, kaip beįmanydama aslą sausinti. Žvilgterėjo nejučiomis į lubas – viena lite voratinkliai! Neiškentusi perbraukė porą brūkių per balkį su šluota. Pabudo motina. Pakėlusį galvą, pusmirkomis žvalgydamos, prašneko:

– Na, padėk Dieve! Nauja gospadinė atsirado!.. Ar seną paprotį varai? Šlavinėtis?! Čia to nereikia. Jei purvų nebraidysi, duonos neėsi. Pagaliau šiandien, artai gražu pirm keltuvių pašokti?! Turbūt muzikantams stuomens neturi. Mat, vyrą vieną palikusi, parkūrei valytis!.. Kas čia tavęs prašė?

Taip motinos pasveikinta, Katrė liūdnai nusišypsojo.

– Dovanok, mamunėle, už mano atsikėlimą netikru laiku, – tarė, – bet aš nekalta, be galo sušalau, nebenu gulėjau,ėjau ieškoti šilimos ir vyro... nežinau, kur jisai dingo, o žiūriu, jog ir troboje jo nėra. Šilimos taip pat neradau, duris iškeltas radau, visur šalta, šlapia, vėjas... Ir tamstos taip pat vargiai miegojot, be kokio pailsio, kaip ir aš. Dabar noriu apsivalyti maždaug; pasikursime pečių ir apsišildysime visi.

– Kas gi kaltas?! – murmėjo motina. – Vakar vakarą išlėkei viena gulti, o tas miegalius kur norint pavirtęs

užkirmėjo. Nebarstyk tų smilčių taip storai: dulkės be galo, kai pradės šokti.

– Ar iš purvyno dulkės? – juokėsi Katrė. – Verčiau, mama, sakyk, jog purvą didesnę išmins.

– Ginčytis mat moki! – prašneko tėvas, ropšdamas iš lovos. – Pirmą rytą nori mus paneigti. Kaip ligi šiol, taip ir toliau mokės motina gaspadinauti ir be tokios ponios!

Katrė nemitusi spūdino laukan. Priešininkėje išgirdo miegančių knarkimą. Pralenkusi duris net nustebo: jos vyras bemiegęs kaip sluogtis lovoje, kaip kiaulių kinyje, greta su piemeniu, kuris, Jono spaudžiamas prie sienos, spyrėsi atgal naginėtomis, purvinomis ligi kelių kojomis. Subjaurojo, supurvino visą šoną jo šliūbinių drabužių, Katrės pasiūdintų iš gražaus ir brangaus čerkaso, jos pačios darbo. Suskudo jos širdis: ne tiek drabužių gailėjosi, kiek iš apmaudo, jog niekaip negali vyro prižadinti. Šaukia, judina, glamžuoja, kuone verkdamas, o jis miega, knarkia kaip dvėsdamas.

Išgirdo motina Katrės balsą, įpuolė į priešininkę, užmetė akį, jau viską permanė.

– Tokia vikri stateisi, – tarė į marčią, – o žlembi dėl niekų! Nesumanai, ką padaryti. O taip!

Ir, pagrobusi už čiupros piemenuką, kaip sviedė iš lovos į aslą, šaukdama:

– Tu, rupūžoke, nusiauok kojas kitą sykį guldamas! O Jonuko nedraskyk pristojusi, – vėl kreipėsi į

Katrę: – kai pramigs, ir atsikels... Ne dabar laikas tau lementuoti*, vakare buvo neužsisklęsti klėtyje.

Persigando Katrė, matydama tokį nemieląširdingą motinos apsiėjimą. Nė galo jos kalbos nebegirdėjo: taip jai pagailo to piemenėlio, verkiančio iš skausmo ir drebančio iš išgąščio.

Motina tuo tarpu užsiundė muzikantus. Tie, susigriovę su muzikomis, ėmė maršus jaunųjų keltuvėms griežti. Nors trankiai ir garsiai režė, vienok Jono niekaip neprižadino: jisai, rodės, norįs tik pritarti savo knarkimu.

Katrė atnešė stuomenis muzikantams, patiesė savo staltieses ant stalų. Kilo iš šiaudų vestuvininiai, rinkosi kaimynai, juokėsi, tyčiojosi iš kits kito nakvynės.

Katrė apkrovė stalus savo parvežtais pyragais, varškėmis, apstatė buteliais, ragino svečius ir tėvus.

Tėvas, išvydęs degtinę, nėmaž nesiragino. Motina spyrėsi dar kaip ožka, bet, išmaukusi porą stiklelių, labai įplepo, kiekvienam atskirai pasakojo tą patį: kaip marti vakar vakarę, pasislėpusi nuo vyro, išlėkusi gulti, užsisklendusi klėtyje, nieko nebeįsileidusi... Jonukas, vargšas, baldęsis, braižęsis apie duris, niekaip neįsiprašęs prie jos gulti. Iš to apmaudo ir dabar gryčioje tebemiegęs.

Bobos juokėsi, klegėjo, dievagojosi; kitos šypsojo tik-tai, kitos galvas tik kinknojo, bet nė viena žodelio neužtarė už Katrę.

* Lementuoti – raudoti, aimanuoti. (Red.)

Beviešint, bešokant neprailgo laikas. Nesitikėtai dar atžvangėjo atbraškėjo jaunosios pasekėjai: broliai, gentys ir svočia su vyru. Prasidžiugo Katrė, sulaukusi savųjų. Susodino, vaišino kuo beišgalėdama. Tėvas, gerai jau užmaukęs, šūkavo, sklaidėsi, girdamas savo žemę – aukso obuolį, savo sūnų – vyrę iš stuomens ir iš liemens, gailinosi plikę marčią, nevertę jo sūnaus, tegavęs. Svočios vyras, taip pat jau įkaitęs, ginčijosi ir gynė savo pusę, tyčiojosi iš jo pamatų, pro kuriuos šunys lando, iš stogų dangumi dengtų, iš rūmo be langų, be durų. Iš pradžios juokais, paskui ir iš tiesų išsibarė, špygomis išsibadė, kuo tik ligi peštynių nepriėjo. Tėvas, kumščiais mušdamas į stalę, rėkavo:

– Mano dvaras, mano geras, o nekviestiems svečiams nėra vietos! Kam nepatinka – laukan! Kaip aš liepsiu, taip ir bus!

Per zvaide* sumišo visos vestuvės, kiekvienas tik žvalgėsi, kaip išsprukti namo. Anos pusės vestuvininkai išbruzdėjo atgal, taip pat ir kaimynai po kits kito spūdino laukan. Motina, girčiu apsimetusi, susirangė lovoje, būsis nieko nejuntanti. Katrė išsigandusi drebję kertėje. Tėvas įniršęs nė juste nepajuto, kaip svečių maža beliko. Ėmė prie visų kabinėtis: prie muzikantų, marčios, prie motinos, žadėdamas visus išperti. Jų

* Zvaidą – vaidą, barnį. (Red.)

laimei, atsiropštė Jonas iš miego, išgirdęs tėvę berėkaujant po trobą. Jau duris beverdamas, sušuko:

– Taigi taigi kaipgis, to dar betrūko... niekas dar čia negirdėjo tavo gerklės! Nežinai gultis prisisprogęs, ne triukšmę kelti!

– Je je, kaip tau, kad niekas daugiau nerūpi, tik gulėti ir kirmėti per dienas naktis! – lengvesniu jau balsu ginčijosi tėvas. – Tau, berods, niekas nerūpi už mano galvos... išsimiegojęs, duonos išsiėdęs, užsimanei vesti. Dar tokią plikę parvedei už ponią ant mano žemės. Nesitikėk, nei duosiu ant jūsų valios, bet kaip aš liepsiu, taip turi būti! – ir vėl smarkiai trenkė su koja į purvynę.

– Taigi taigi kaipgis! Kas čia tavęs bijo? Bene aš užsimaniau vesti? Varu Katrę man pats užkorei, nes pinigų tau baisiai prireikė, nebeapsikopei skolomis. Bepigu dabar tau gudrauti, kad jau atsikratei per mane žydais!

– Bene man pinigų reikėjo? Juk tu dėl savęs žemę išpirkai!.. Užtai, vaike, dabar mokykis gyventi! Sek mano pėdomis, jei nori gyventi: valdyk bobas, nesiduok už nosies vedžiojamas.

Katrės brolis, kuris dar čia tebešurmuliavo, sušuko asloje:

– Sudievu, tėtuši! Dėkui, jog patyriau, kokis buvo Jono vedimas! O tu, svaini, laikyk pačią kaip reikiant, nes už jos laimę tu atsakysi... paėmei keturis šimtus ir dalį!..

Tai sakydamas, pagrasė dar stirnakoju jam į nosį.

– Taigi taigi kaipgis, man mat nepakelti!

obuolys.lt